

ZONES DE CONTACTE ZONES DE CONTACTE ZONES DE CONTACTE

EDUCATIUS GRANER 2019-2020

Un programa de:

Amb el suport de:

Amb la mediació de:

artefactum

Zones de Contacte és un projecte de mediació impulsat per *Artefactum* en col·laboració amb *Graner Centre de Creació de la Dansa i les Arts Vives* que involucra tres escoles bressol, un espai familiar, quatre escoles de primària, un institut i diversos col·lectius artístics en un espai d'experimentació sobre educació i arts vives.

Els centres implicats en el projecte són les escoles *Ramon Casas*, *Bàrkeno*, *Seat* i *Enric Granados*; l'*Institut Montjuïc*, l'espai familiar *La Casa dels Colors*, i les escoles bressol *El Cotxet*, *Collserola* i *Niu d'Infants* del barri de la Marina de Barcelona, a més dels col·lectius d'artistes *Big Bouncers*, *Iniciativa Sexual Femenina* i el tàndem format per *Alba Rihe* i *Laila Tafur*.

1 **Estrangerismes**
Artefactum

9 **Planeta Cobalto**
Alba Rihe i Laila Tafur

13 **Desplegant la jungla**
Big Bouncers

15 **jAula Libre**
Iniciativa Sexual Femenina

ESTRANGERISMES

CAMPS D'ACCIÓ ENTRE L'ART I LA PEDAGOGIA

Artefactum

Zones de contacte és un espai d'aprenentatge. Com tot espai d'aprenentatge, es compon d'una part de saber i molt de no saber. I neix d'una experiència que ens ha dut a recórrer tot un curs escolar. Nou mesos de propostes en què hem forjat aliances, hem activat experiències a l'aula, renovat compromisos i obert noves instàncies per fer transversals les pràctiques de l'art i l'educació. Mesos intensos, plens d'ensurts inesperats que ens han forçat a formular alternatives per afrontar els reptes que es plantegen en els camps de l'art, l'educació i els seus "entre-llocs".

Al setembre vam suggerir l'aposta per la polifonia com a arquitectura fonamental de *Zones de Contacte*. Donar la veu, compartir-la, debatre, valorar i traçar camins des del reconeixement de les posicions, les experiències i els sabers que convoca aquest espai. Però també jugar a desplaçar-nos i qüestionar-nos per tal de desencaixar les pràctiques i deixar que ens il·luminin aquests "entre-llocs" on l'educació i l'art es fertilitzen per donar lloc a allò que encara no té lloc. Ni nom. Ni sentit conegut. La invenció de nous camps d'experiència i de noves formes de fer entre l'àmbit artístic i el pedagògic.

Aquests "entre-llocs" als quals apel·lem ens duen a repensar els espais, els temps i les pràctiques de l'art i l'educació des d'una perspectiva híbrida. Convoquen sabers diversos, veus encarnades i experiències locals per obrir un camp d'operacions on puguem estranyar-nos, qüestionar-nos i comprometre'ns des de l'escolta i el reconeixement mutu. A través d'aquesta experiència volem apuntar que és possible pensar l'art des de la pedagogia i la pedagogia des de l'art, creant espais de confluència especialment fructífers per experimentar amb les pràctiques i les narratives del que fem a les aules i als escenaris.

En aquest primer exercici d'escriptura, ens agradaria obrir un espai de diàleg entre l'àmbit artístic i el pedagògic. Ho fem a partir de la nostra experiència com a mediadores, des de la nostra bicefàlia d'artistes i mestres, però sobretot des de l'interès pels espais d'aprenentatge. També ho fem sense defugir aquesta responsabilitat que, com a espai mediador, ens situa entre les institucions, les mestres i les artistes, en aquesta terra de ningú que estima els estrangerismes¹.

Hi ha alguna cosa d'aquesta terra i d'aquesta condició estrangera que ens allibera i ens constreny alhora. Ens allibera perquè ens pren el nom propi i ens torna estranyes. Ens

¹ Per seguir els mapes i les escriptures de la frontera que proposem, es pot consultar el llibre de Gloria Anzaldúa *Borderlands/la frontera. La nueva mestiza*, editat per Capitán Swing (2016).

constreny perquè ens obliga a reprendre cada paraula, dita o escrita, per veure qui parla, qui falta i com se li pot donar lloc. Una condició estrangera que ens convida a escriure/pensar/fer a la frontera, als intersticis, a les frontisses on grinyolen les portes que creuem cada dia per anar a l'escola o al teatre.

I Les forces del món I

Es fa molt difícil començar qualsevol reflexió sobre **Zones de Contacte** sense tenir en compte la pandèmia que ha modificat les coordenades del món. Totes aquelles persones que ens dediquem a l'educació sabem que l'aprenentatge neix d'una relació viva i una profunda articulació amb l'altre i no pas d'una mera transferència de coneixement. Parlar d'aprenentatges (en art o educació) no només ens salva de donar lliçons, sinó que ens convida a situar el cos i l'experiència al centre de les nostres pràctiques. *Com conciliarem el teatre i l'escola amb el "distanciamnt social"? Quin lloc atorgarem als aprenentatges en les nostres pràctiques? Quin tipus de pedagogies podrem activar a les aules i els centres de creació? Com estaran els cossos el proper curs?*

No se li escapa a ningú que el cos i el contacte són dos dels principals damnificats del nou paradigma del "distanciamnt social". És evident que són dos dels eixos principals de **Zones de Contacte**, però també són dues dimensions fonamentals de qualsevol relació pedagògica i artística. Quan parlem de contacte, no ens referim exclusivament al contacte directe dels cossos sinó a la presència, el risc i l'oportunitat d'aventurar-nos amb l'altre cap allò que encara no sabem. Per més que visquem en societats hiperconnectades i disposem d'entorns d'educació virtual, l'experiència de l'aprenentatge necessita relacions intercorporals per la senzilla raó que el contacte no és connexió. És cos, presència, tacte, afecte, diàleg, trobada, energia i moviment. Una relació viva que demana el cultiu de la confiança, una altra de les grans qüestions que plantegen les *pedagogies del contacte*². Fer redundar la confiança sobre la norma de la distància social pot ser una mesura necessària temporalment, però no pas el fonament d'un projecte educatiu, artístic o cultural.

Trobades entre mestres i artistes. Graner, Artefactum.

Formacions amb Claustres, Escola Ramon Casas, Artefactum.

² Per aprofundir en la noció de pedagogies del contacte es poden consultar alguns treballs de Judit Vidiella, com ara *Prácticas de corporización y pedagogías de contacto: una aproximación a los Estudios de Performance* (2009) o *Espacios y políticas culturales de la emoción. Pedagogías del contacto y prácticas de experimentación feministas*, a *TRANSDUCTORES: Pedagogías en red y prácticas instituyentes*. Centro de Arte José Guerrero, 2012

What's happening?, IES Montjuïc, Artefactum.

Formacions amb Claustres, Escola Ramon Casas, Artefactum.

Les que abracem una educació basada en els aprenentatges sabem que les normes condueixen, orienten, però no ensenyen res. El que ensenya és l'interès, el contacte i l'experimentació amb la matèria i amb l'altre. La norma només és un vehicle, una pauta que orienta conductes i, en el millor dels casos, permet els aprenentatges. El que emana de la norma no té res a veure amb l'aprenentatge si no som capaços de fer-ne experiència i obrir nous camps d'acció. I pot passar, com està passant, que la norma derivi en comportaments sociofòbics basats en la por irracional a l'altre i al món. Les mestres i les artistes ho sabem prou bé: la confiança, la intel·ligència i l'amor no rau en la norma, sinó en els cossos i les seves relacions. Si una norma no es basa en relacions de reconeixement i confiança, esdevé la cosa més buida del món. *Aleshores, com podem conciliar les pràctiques pedagògiques i artístiques amb "la nova normativitat"? És possible? És això, l'escola? És això, l'escena? De quines experiències i històries podem servir-nos en un moment en què se'ns demana que continuem essent "escola" sense escola o "escena" sense cossos? Quins límits i potencialitats plantegen els entorns d'ensenyament virtual?*

En molts aspectes, la norma del distanciament social ratlla l'aïllament. Si ja vivíem en una societat fragmentada, clientelar i moguda per un individualisme ferotge, què pot emanar d'aquesta nova normalitat sense la contribució de l'art i l'educació? Els reptes als quals ens enfrontem són molt grans i, cal dir-ho, ens desborden i generen ansietats de tota mena. Per això intuïm que, d'ara endavant, la salut de la nostra societat passarà per les aliances, les lluites i les confluències que siguem capaços de tramatar per defensar el sentit del que fem en art i educació. Potser per això cal seguir mantenint algunes agendes i recordar que, fins i tot en les condicions més extremes, l'art i l'educació sempre han estat dos espais necessaris. Si va haver-hi una escola a l'infern d'Auschwitz³ i art en les pitjors dictadures, com podem dir-nos ara que les prioritats són unes altres, que l'únic que importa són les definicions tècniques de la salut, la vida, la llibertat o la responsabilitat que salten des dels despatxos.

Aquests mesos hem vist com s'han buidat escoles, teatres, biblioteques, universitats, museus i centres culturals de tota mena. En cultura, hem vist el fons de desemparament

³ A Esperando no se sabe qué. Sobre el oficio del profesor (Candaya, 2019) , Jorge Larrosa ens explica l'estranya història d'una escola fundada molt a prop dels crematoris pels professors jueus deportats al camp.

i abandonó que té la precarietat que fa temps que denunciem des de tots els sectors. En educació, hem vist alumnes confinats a casa seva, mestres bolcats a acompanyar les famílies, claustres sencers fent formacions exprés per adaptar l'escola als nous entorns de l'ensenyament virtual, teletreballant més enllà del que es podria considerar saludable, repartint ordinadors a les portes de les escoles. També hem vist companyes que no tenien res a fer, entre el plaer del temps alliberat i l'angoixa d'haver de guanyar-se la vida sense mitjans ni possibilitats per fer-ho. I moltes companyes que mai han tingut res a fer perquè senzillament no comptaven a les selectes files de la normalitat.

Tot això ha portat confusió, ruïna i decepció, però també una mica de claredat, cosa que algunes pensàvem que no viuríem mai. Aparentment el món s'ha aturat -no per a totes, i no pas de la mateixa manera per a totes, és clar-, els ritmes de la vida productiva s'han desaccelerat de manera abrupta i hem quedat suspeses entre el silenci, l'angoixa i les estadístiques de la mort.

Totes les crisis comporten riscos i oportunitats, però també funcionen com a espais de revelació, on moltes de les contradiccions i les potències de transformació de la societat queden, per dir-ho d'alguna manera, al descobert: exposades i disposades als ulls de qualsevol. Si podem parlar d'aquesta crisi com a espai d'aprenentatge, a nosaltres la crisi ens ha revelat dues coses: la primera és que part de les certeses i veritats inqüestionables que sostenen el nostre món són ficcions revocables. La segona, més breu i militant, és que en la defensa del que és públic ens hi va la vida. *Com podem continuar sostenint el sentit del que fem d'ara endavant? Què podem aprendre col·lectivament d'aquesta experiència?*

I Ceci n'est pas une école⁴ / Ceci n'est pas un théâtre I

En un moment en què l'educació no té lloc a les escoles i l'art no té lloc als museus i als teatres, les sales buides ens conviden a pensar què volem fer viure entre aquestes parets, com volem omplir-les i, sobretot, què en podem rescatar. Aquesta imatge ens planteja un exercici col·lectiu que passa, en part, per fer inventari del que volem salvar, i deixar que aquesta crisi s'endugui les inèrcies que ens constreixen. És la part de claredat que podem endevinar des del silenci d'aules i teatres⁵.

Pensem que el que defineix una escola difícilment pot passar pels nous entorns d'ensenyament virtual, de la mateixa manera que el que defineix el teatre no cap a les pantalles dels nostres dispositius. Les alternatives que formulem són operacions d'emergència social, però no pas una escola o un teatre. I és que l'arrel comuna d'ambdós espais passa per la *presència pública* d'uns cossos davant dels altres.

L'escola que volem rescatar passa per una sociabilitat pública. Com a mínim aquest era el somni i la invenció que va il·luminar la institució escolar, la seva condició de societat utòpica i igualitària, on totes les injustícies queden temporalment suspeses

4 Aquest títol s'ha agafat en préstec d'un mem que circula per les xarxes educatives reapropiant-se del conegut quadre *Ceci n'est pas une pipe* de René Magritte.

5 Aquest plantejament es deu a parts iguals al pensador de la ruïna, la infància i el joc que fou Walter Benjamin, i als plantejaments pedagògics de Jan Masschelein i Maarten Simons a *En defensa de la escuela: una cuestión pública*, editat per Miño y Dávila l'any 2014.

per donar món a algú que el ve a aprendre. Tal com ens recorda J. Larrosa, la invenció particular de l'escola és la d'oferir a tothom qui hi va *temps alliberat* de la família, de la societat, del mercat o de la fàbrica⁶. Moltes pensem que part de la nostra feina consisteix a fabricar aquesta possibilitat d'emancipació. Tot i que les realitats són més complexes i el mercat i la societat es colen de maneres retorçades en la quotidianitat de les aules, l'emancipació continua essent el motor de l'escola com a espai públic.

És cert que la diversitat a les aules ens exigeix fer exercicis interseccionals per crear les condicions d'una experiència alliberada del racisme, el masclisme, el classisme i els binarismes de gènere que proliferen més enllà de l'espai circumscrit per l'escola. També és cert que la nova cultura competencial ha filtrat les lògiques del mercat en les estructures pròpies de l'escola, i fins i tot hi ha qui gestiona l'escola com si fos una empresa particular. Però malgrat tots aquests mals (que afecten per igual les indústries culturals), l'escola continua essent l'expressió més democràtica de la nostra societat, en la mesura en què treballa amb uns espectres de diversitat i complexitat que no es troben en cap altra institució.

Queda clar que l'escola que nosaltres rescatem suspèn la vida per refugiar-nos de la nostra condició social. Aquesta estranya condició de refugi que neix dels murs de l'escola, ens ha ofert com a alumnes un temps alliberat del nom propi i el nom heretat⁷. Si l'escola que rescatem suspèn la vida, és per convidar-nos a transformar-la. En aquest sentit, l'escola que reivindicuem és un espai d'invenció que ens ofereix la possibilitat d'elaborar vides que mereixin ser viscudes⁸.

Aquest centre utòpic de l'escola frega amb la condició heterotòpica del teatre, on el joc amb el nom (propi, aliè, prestat, imaginat, recordat, etc.) dona lloc a l'espai i el temps de les ficcions. De la mateixa manera que les escoles necessiten parets, les ficcions del teatre necessiten els seus marcs, a voltes invisibles, però tan inviolables com els murs reals. Parets, murs o potser barricades que contenen aquells instants que ens dona l'art, aquelles ficcions que se separen amb valentia de la vida per retornar-nos-la i alliberar-nos de les presons de la realitat. No parlem ni d'entreteniment ni d'alienació,

What's happening? IES Montjuïc, Artefactum.

What's happening? IES Montjuïc, Artefactum.

⁶ Aquest passatge que dibuixa l'escola com a espai públic i refugi es pensa amb el filòsof de l'educació Jorge Larrosa en textos com *La escuela como espacio público* o *Una lengua para la conversación*, continguts en el llibre-poema editat per Jan Maaschelein i Maarten Simons que confereix altres accents a aquestes pàgines: *Mensajes E-ducativos desde la tierra de nadie*. Leartes Educación, 2018.

parlem un altre cop d'emancipació o, almenys, de la possibilitat de l'emancipació. No ens estendrem ara en les arrels d'aquest concepte, fundat entre el somni i la vigília dels cossos⁹. És cert que les arts sempre pateixen l'assetjament dels fantasmes del consum i l'espectacle, les lògiques perverses del producte i del mercat, o els falsos focus del prestigi social, però nosaltres no parlem d'això, parlem de les fissures de l'art que obren noves possibilitats d'acció.

Potser sona molt estrany que nosaltres, que hem començat dient que érem a terra de ningú, en aquests "entre-llocs" tan difusos, sortim ara en defensa de l'escola i les arts. Tenim moltes raons per fer-ho. A les que han desfilat per aquestes pàgines, n'hi afegirem una més: no hi ha cap "entre-lloc" possible entre l'àmbit pedagògic i l'artístic si ens treuen l'escola i el teatre. No volem ser alarmistes, però tampoc ens volem enganyar respecte dels perills que amaga aquesta situació per a la salut democràtica de la nostra societat. És probable que el fet d'inspirar els cossos i posar en joc estratègies d'aprenentatge a través de les arts xoqui directament amb les normatives derivades de la crisi sanitària, de manera que necessitarem el concurs de la imaginació i la rebel·lia per continuar fent escola i teatre d'això que comencen a titllar d'"escola" i de "teatre" i no ho és.

Moltes lluites venen a col·lapsar en aquest *impasse*. A les escoles s'estava fent un exercici honest per replantejar les pedagogies i obrir la rigidesa del currículum a les disposicions sensibles dels cossos. Des dels centres culturals s'estaven promovent mecanismes per socialitzar les arts i teixir xarxes amb els barris i els centres educatius. Des de les arts vives, moltes artistes havien acceptat el repte d'entrar a les aules per aprendre i alliberar sabers. Temptatives i experiències que no podem deixar de sostenir en aquest *impasse*, i que cal conciliar amb els reptes que ens planteja l'avenir.

Els aprenentatges no es donen d'una vegada i per sempre, es renoven, es discuteixen, es conjuguen i s'obliden. A vegades tornen de manera inesperada, com en aquesta crisi, on tots els pilars del món comú, com la vida, l'educació, la cultura o la salut, tornen en forma de pregunta i aspiració. Potser només per això continuem insistint en aquestes zones de contacte on ens podem perdre en la selva de ningú, on els signes, les gramàtiques, les pràctiques i els cossos es conjuguen de formes insospitades per obrir les nostres possibilitats d'acció en un món cada cop complex i confús.

I Mitologies en art-educació I

Un dels nostres principals interessos com a mediadores té a veure amb el fet de plantejar espais de confluència i revelar els fonaments comuns entre les experiències estètiques i pedagògiques. L'aposta d'aquest curs anava orientada a cultivar les condicions de possibilitat per tal d'articular una xarxa d'aprenentatges col·lectius a partir de les comunitats artístiques i educatives del barri que convoca el **Programa Caixa d'Eines del Graner**.

7 A *Esfemas de la insurrección. Apuntes para descolonizar el inconsciente*, Suely Rolnik ens convida a reflexionar sobre com actua l'inconscient colonial capitalista en la producció de pensament.

8 A *Entre el pasado y el futuro* la pensadora Hannah Arendt ens ha donat eines poderoses per pensar la invenció entre els temps i les generacions.

Aquesta temptativa ens ha destapat alguns problemes que limiten l'emergència i l'abast d'aquesta àrea d'experimentació entre l'àmbit pedagògic i l'artístic. Tot un seguit d'estereotips que enfosqueixen les respectives històries de l'art i l'educació, i que ens amaguen l'objecte, la matèria i la meta que compartim. El nostre compromís amb aquest espai passa per proposar un exercici d'(auto)crítica que ens permeti reflexionar col·lectivament sobre les relacions entre art i educació. Retornar la mirada als àmbits propis per revisar les percepcions (pròpies i alienes) i desestabilitzar les concepcions que dificulten la trobada. A continuació, tres apunts per pensar-nos col·lectivament:

Arqueologies per al futur

Les relacions entre art i educació no són noves. La història està plena de mestres-artistes i d'artistes-mestres. D'una banda, trobem un bon nombre d'experiències artístiques que prenen com a fonament l'àmbit pedagògic i, de l'altra, un contingent de tradicions pedagògiques que fan de l'art palanca per als aprenentatges. Experiències liminals, subjectes frontera, pràctiques frontissa que apareixen i desapareixen entre els mapes de l'art i l'educació. Són els ponts que ens ajuden a pensar entre les dues ribes de la història que ens uneix i ens separa.

No saber és saber més

El fet de preguntar-nos per una educació i un art emancipador ens condueix a la qüestió de "*què pot un cos?*"¹⁰. Una pregunta que no apunta tant a l'acte com a la potència, i que es difracta per tot el camp social, obrint possibilitats d'acció i potències per als cossos. Cada cos, cada pràctica, cada camp del saber fa brillar unes possibilitats d'acció en lloc d'unes altres. I la primera cosa que podem dir-nos per situar-nos en un context d'aprenentatge, és que no sabem de què és capaç un cos. Que el cos, aquesta superfície concreta que som i de la qual emanen tots els llocs (reals, possibles i imaginaris), totes les pràctiques i tots els sabers, és una invenció inacabada. Si no partim del fet que no tenim un saber complet del cos, si no partim del fet que no sabem què pot un cos, senzillament no partirem. Ens repartirem els sabers, les competències i els dominis del cos, però no partirem cap a allò que encara no sabem que pot un cos.

Apuntar a la potència amb la pregunta de "*què pot un cos?*" és apuntar als aprenentatges, l'experiència i l'emancipació. Des d'aquesta evidència podem vorejar els límits coneguts dels cossos i preguntar-nos, tal com fan les pedagogies i les arts de maneres molt diverses, de què no són capaços cossos. I en aquesta tensa relació entre la potència i el poder, entre l'emancipació i el govern dels cossos, és on es dibuixen els contorns singulars de les subjectivitats, les disciplines i els sabers que habitem.

Amateurismes: passaports d'estrangeria

9 Per perdre'ns en les aventures de l'emancipació podem seguir el rastre de Jacques Rancière a *La noche de los proletarios. Archivos del sueño obrero*, o deixar-nos atrapar pels arxipèlags comunicants d'*El maestro ignorante* i a *El espectador emancipado*.

10 Aquesta qüestió la va plantejar per primer cop Baruch Spinoza a la seva *Ètica* (1677) i ha estat ampliada de manera decisiva per la filosofia vitalista de Gilles Deleuze, entre d'altres autors.

Els aprenentatges tenen alguna cosa a veure amb els horitzons. En primer lloc, i contra el sentit comú en la matèria, els horitzons no els tenim al davant, sinó que ens envolten. En aquest sentit, els horitzons (com els aprenentatges) mai no s'acaben de copsar en tota la seva extensió, són locals i corporals: depenen de la nostra posició en l'espai. S'esdevenen al voltant nostre, i sempre hi ha regions senceres que romanen en reserva, d'amagat de la llum del dia (o de la consciència). Ambdós són tossudament parcials i eviten la rotunditat satisfeta del saber complet. I potser el que és més important, a cada gambada que fem rere un horitzó (o un aprenentatge), aquest fa que ens tornem infinitament estrangeres a nosaltres mateixes. En aquest punt, el sentit comú també ens enganya. No és l'horitzó el que es mou, som nosaltres les que ens allunyem de la nostra posició inicial per albirar altres coses. L'horitzó (i l'aprenentatge) tan sols hi són per recordar-nos que no ens els acabarem mai. Només hi ha dos riscos en aquesta paràbola: moure'ns frontalment, i no mirar mai enrere per comprovar que ja no som al mateix lloc. Ni som les mateixes, potser.

Permetre els aprenentatges passa per reivindicar aquests passaports d'estrangeria que renunciem a la frontalitat el saber¹¹ i la cantarella del professionalisme, i que ens retornem a l'amateurisme de qui tanteja i assaja les seves possibilitats d'acció. Que no és la infància, això? Una condició estrangera que ens porta a la il·lusió dels començaments.

Esther Blázquez i David Pérez

What's happening? IES Montjuïc, Artefactum

Trobades entre mestres i artistes, Graner, Artefactum

¹¹ Donna Haraway ens convida a reflexionar sobre la parcialitat del saber i la seva condició a *Ciencia, cyborgs y mujeres: la reinención de la naturaleza* (Ediciones Cátedra, 1995).

PLANETA COBALTO PLANETA COBALTO

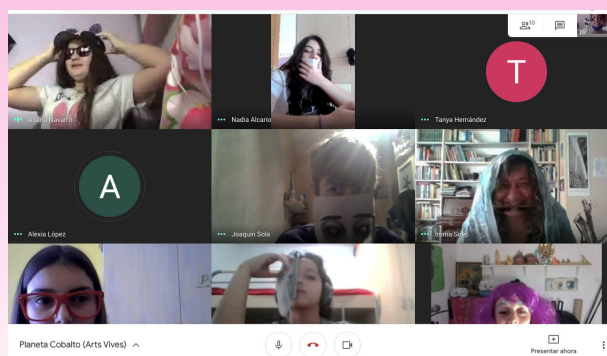
Alba Rihe i Laila Tafur

L'ara de les pràctiques artística i corporal passa a un futurible inaccessible de moment, i dins d'aquest marc cal una reformulació de la manera de fer i moure aquest cos que fins fa relativament poc tenia en la trobada presencial el seu principal suport. Hem passat a reunir-nos en un sol cos fantasmal disseminat en pantalles, a l'estil de santa Teresa de Jesús, repartida a trossets entre els seus fidels i devots seguidors, descobrint de sobte quatre braços i tres cors: un cos zombie que supera en extensió al cos viu. Traduir a paràmetres virtuals instruccions que abans s'activaven en sessions presencials implica la necessitat de termes com ara videopresència, teletreball, zoom, etc., i, a més, suposa la independència i l'autonomia de cossos diversos en diverses situacions de confinament. Si bé són les eines que tenim més a mà per gestionar aquest gir de guió i viure l'experiència de crisi amb la mínima frustració corresponent a la caiguda del que coneixem, nosaltres preferim desaccelerar la producció i vincular-nos amb el present des de la cura mútua i la cooperació.

Nosaltres proposem continuar, elaborar pràctiques d'acord amb la situació, sense oblidar ni el benestar de les teenagers ni la categoria d'arts vives, que és la que ens agrupa i ens imprimeix moviment. Gràcies a l'Imma, la professora de música que ens acompanya en l'aventura, coneixem la situació individual de les alumnes i el context general de l'institut. Les dinàmiques que *Lenguas Vivas* articulava a la classe presencial ja no són útils en aquest nou medi (el *dansaoke* i les sessions de ball col·lectives a partir de la còpia; l'aparició d'un cos humus, una massa sense límit que es deixa modificar pel que toca; les derives poètiques de paraules relacionades en semàntica o fonètica, contingudes i expressades en un imaginari compartit, etc.), han de ser substituïdes per

Planeta Cobalto, IES Montjuïc, Alba Rihe i Laila Tafur.

Planeta Cobalto, IES Montjuïc, Alba Rihe i Laila Tafur.

alguna cosa que tingui sentit en aquest nou panorama i que, a més, les allunyi de la urgència i l'exigència que el sistema educatiu ha escollit exercir en el nou format educatiu.

Els processos d'investigació van units a la necessitat d'acció, a la suor, a la resistència i al cansament que implica una voluntat posada a disposició dels sabers i la supervivència. L'adaptació a les formes de producció i al treball exigeix més que no pas ofereix; les eines de les quals disposa l'art per teixir el que és comú tenen uns altres temps, uns altres paradigmes. Si entenem la dansa o la performance com a activitat intel·lectual, podem incloure'ns-hi i desplegar aquest paradigma. La categoria arts vives ha estat ampliada a *arts zombies*, que ja no són altra cosa que la imatge virtual del que eren, on se substitueix la presència per avatar i es canvia la carn per píxels. Aquestes pràctiques de dansa o arts vives esdevenen una reinvençió de si mateixes des de la lògica productivista i no tant la presència, que no representa altra cosa que el que és.

En els moments de crisi hi ha qui diu oportunitat, d'altres amenaça capitalista que vol sobreposar-se al més aviat possible a la falsa necessitat de consum. Totes dues coses són certes, perquè necessitem seguir mentint-nos, creient i creant ficció. I en tot això el cos té molt a dir-hi, i la música molt a injectar-hi, i l'una i l'altre tenen fam de canviar, d'intercanviar, justament a causa de la commensurabilitat dels afectes i defectes.

Quina disciplina és la disciplina que et necessita tota per posar-se en acció? El moviment i el cos en aliança per produir què? Pensament, tasques, salut, oci, maneres d'estar juntes? Què? Quina disciplina és aquesta? És una indisciplina?

Les facetes lògica, verbal i racional queden relegades a les assignatures "*de tota la vida*". Nosaltres, amb *Planeta Cobalto*, portem tot allò que traeix els noms i les definicions, el que vol romandre en el terreny de tot allò "*encara per...*" i animar al joc, al plaer i al desconcert. Vam començar l'activació del *Planeta Cobalto* en un estat de quarantena, vam escollir com a suport l'inici d'un relat de ciència-ficció creat a partir d'un escenari fantàstic, en què els alumnes de l'assignatura són cocreadors d'aquest nou lloc ficcionat. Aquests processos ens duen a la fabricació col·lectiva de paisatges futuristes que, a base de missions enviades setmanalment, obren el debat sobre com volen que sigui el *Planeta Cobalto*, els seus habitants, les seves reunions i festes, el seu llenguatge, el seu cos, etc., ja que ara la classe forma part de *La Resistència de Luzazul*. Fem servir diferents eines de comunicació per arribar als nostres adolescents, des de cartes fins a xerrades per zoom, collages o haikus dins d'una ampolla, a fi d'allunyar el cos de la pantalla i activar el pensament crític a través del joc.

Cossos adolescents envaïts per la vergonya, entrenats en la restricció, en el "no facis això, no facis allò, seu, espera, escolta, si no fas això no moles, si no fas allò altre es riuran de tu, si ets estrany ho tens clar..." Aquests cossos demanen a crits disbauxa, demanen a crits límits, perquè no saben fer ús de la seva llibertat, ningú els n'ha ensenyat, ben al contrari: a compartir la història sense remugar!

Lenguas Vivas, ara *Planeta Cobalto*, vol aprendre amb elles d'aquest moment planetari i desfiar la història, ser la resistència amb la qual es puguin reivindicar altres maneres d'aprendre, d'estar juntes, d'inventar i compartir imaginaris, de desplaçar el deure al plaer, de mirar-nos com a iguals i posar l'experiència en simetria amb el fet d'atresorar dades. Cercar espais a mig camí entre la intimitat i una sessió en línia, treballs que es complementin en diferents temps i que comportin l'alegria de compartir-nos en aquests temps tan aïllats.

Alba Rihe i Laila Tafur

DESPLEGANT LA JUNGLA DESPLEGANT LA JUNGLA DESPLEGANT LA JUNGLA

REFLEXIONS SOBRE LA PRÀCTICA ARTÍSTICA I L'ÀMBIT PEDAGÒGIC

Big Bouncers

La nostra pràctica artística sempre ha estat en diàleg amb l'exercici pedagògic, ja que totes les integrants del col·lectiu som també pedagogues, i hem fet del nostre ofici un àmbit de treball divers. La diversitat de fronts de treball en la que ens movem ens ha col·locat constantment en diferents situacions i contextos, sempre al voltant de les pràctiques del cos i del moviment com a àmbit artístic, pedagògic i social. En aquesta diversitat de contextos sempre hem abordat el moviment defugint els cànons de la dansa més convencionals i procurant tenir una nova mirada sobre el cos. Encarem el treball de moviment amb l'objectiu d'ampliar la percepció que tenim del propi cos i les seves possibilitats, tant en la nostra pràctica artística com en els àmbits pedagògics i socials, ja que creiem fermament en el potencial de la dansa com a eina universal.

Si darrerament s'han reivindicat en l'àmbit de les noves pedagogies, el valor de les intel·ligències múltiples, aquestes idees confirmen el que volem defensar: la necessitat d'introduir les pràctiques corporals en l'educació, en totes les etapes de creixement i fins al final de les nostres vides. Tal com argumentava el coreògraf Salva Sanchís en la seva conferència sobre la relació entre teoria i pràctica entenem la dansa com una activitat intel·lectual, que desenvolupa un ampli ventall de capacitats: concentració, ampliació de la capacitat perceptiva, i comprensió dels fenòmens físics i somàtics, ordenació del pensament, relació entre percepció-consciència i acció, etc. En definitiva una activitat que fa confluïr les capacitats físiques i mentals i ajuda a desenvolupar un millor autoconeixement i comprensió de la relació amb el món que ens envolta.

Un altre paràmetre que creiem que és molt important en l'educació, estretament vinculat a la pràctica artística, és la relació de l'instint versus el control conscient en la presa de decisions. Aquesta relació s'estimula i es desenvolupa en gran mesura a través de les pràctiques corporals i pensem que és vital en el procés de creixement. També pensem que les pràctiques artístiques i la dansa entre elles, afavoreixen el fet de connectar amb les motivacions i necessitats pròpies, conèixer's millor i per tant ser més conscients del potencial i del desig que ens mou. En definitiva ens permet ser més lliures per estar més connectats amb aquest desig/motor intern individual.

Com a col·lectiu hem tingut la sort de poder treballar en l'àmbit de les escoles bressol els darrers dos anys, i hem pogut comprovar que en aquests contextos les pràctiques corporals estan contemplades i es comencen a incorporar en el treball pedagògic com a valor educatiu. En aquestes edats el cos i el moviment són una eina d'expressió, de

coneixement i de relació, que van abans que la paraula, i és per tant un terreny molt propici per a estimular i donar valor al moviment com a pilar educatiu. Malauradament també hem comprovat com en el desenvolupament de l'aprenentatge el cos i el moviment es van restringint molt, gairebé fins a desaparèixer en l'època de l'adolescència. Ens agradaria pensar que això pot canviar si aprenem d'aquests nous models iniciats en l'educació infantil, per a poder aplicar-los durant la resta de fases de l'escolarització.

Una altra idea que volem rescatar és el concepte de procés, essencial en la pràctica artística, que es pot aplicar a l'aprenentatge, entenent-lo com a valor. Molt sovint els/les pedagogs/es es veuen forçats a arribar a uns objectius determinats, prèviament pactats, que són "el que importa". Entendre que aprendre és un procés que té valor en sí mateix, també implica la idea de no saber-ne necessàriament el resultat, de caminar cap a un destí incert, cap a allò desconegut. En la investigació i la pràctica artística, en canvi, la recerca de l'originalitat, de la innovació, fa que el misteri del procés, endin-sar-se en allò desconegut, sigui gairebé un imperatiu.

Un altre dels eixos en el nostre treball artístic és la idea de creació en col·lectiu. Hem volgut traslladar sempre aquest aspecte a les nostres pràctiques pedagògiques perquè pensem que és molt necessari donar valor a la pràctica col·laborativa, l'escolta, i la generació d'estructures o idees que van més enllà del que un individu per a sí mateix pot generar.

Per acabar, volem reivindicar la importància que la pràctica artística i la pràctica pedagògica es nodreixin mútuament, si volem evolucionar com a societat, fer-nos més sàvies, modelables, obertes, i capaces de transmetre millors valors i millors potencials a les generacions que han de venir.

Cecilia Colacrai, Mireia de Querol i Anna Rubirola

Junts a la jungla, Taller Familiar, Col·lectiu Big Bouncers

Junts a la jungla, Taller Familiar, Col·lectiu Big Bouncers

JAULA LIBRE JAULA LIBRE

Iniciativa Sexual Femenina

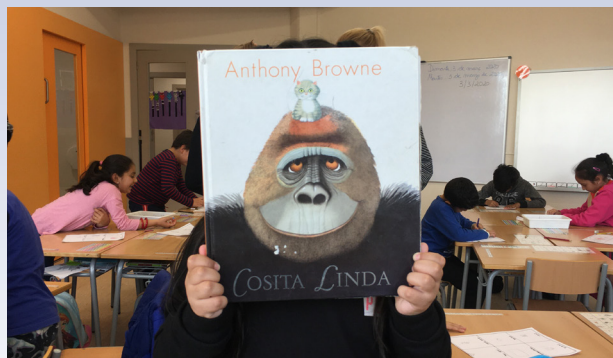
El producte com a eina¹

Davant del conflicte entre l'aparent necessitat d'obtenir un producte final, promoguda sovint pel personal educatiu a partir d'una certa edat (en general denominada edat de la raó) i compartida pels infants, i l'aparent necessitat d'estar en un procés obert, promogut pels i les artistes, proposem deixar de pensar el producte com una finalitat en si, un objectiu, i imaginar-ne el potencial com a eina. Un producte es defineix com tot allò que es pot fer servir amb una finalitat específica, com el resultat d'una sèrie de procediments per elaborar un objecte amb una funció útil per a les persones. Ens preguntem, doncs, quines són aquesta finalitat i aquesta funció en la tasca artisticoeducativa. Passada la primera reacció anticapitalista envers la urgència productivista i la seva funció social, podem observar la utilitat del que anomenem producte, que a través de la seva claredat i la seva definició permet una millor comprensió del que hom fa, una comprensió que al seu torn permet desenvolupar una sensació de seguretat i ofereix una possibilitat de reproduir, de compartir i de recordar allò viscut.

Entenem els processos oberts com un espai d'obertura de possibilitats, al qual tothom hi està convidat a descobrir i a arriscar-se sense objectiu formal. Aquest moment de cerca exigeix una gran atenció general, per la qual cosa el considerem una activitat d'alta intensitat. Amb el desig de trencar amb aquest binarisme, proposem pensar processos oberts puntuats de productes. D'aquesta manera, volem facilitar pauses que permetin sortir durant una estona del dubte, agafar aire abans de tornar a submergir-se a l'aigua. Potser per bussejar a més profunditat, ja que a més de permetre que els i

JAUla Libre, Graner, Iniciativa Sexual Femenina

JAUla Libre, Escola Enric Granados, Iniciativa Sexual Femenina

¹ Aquestes dues reflexions fan servir l'idioma com a suport per a la comunicació. Pensem l'escriptura –i la dansa com una eina compartida en què la correcció no sempre és necessària.

les participants puguin sentir-se realitzats i orgullosos, aquests “descansos productius” acullen les variacions naturals de concentració i serveixen per recarregar el potencial propi d’atenció i de plaer.

Juguem i fem servir el poder de la sorpresa

Què és un espai on podem ser lliures, un espai on podem jugar sense dubtes ni límits? I per què aquesta mena d’espai o de lloc és tan important? Per què és important crear aquests espais a les escoles? I com s’hi pot introduir el moviment? Com es pot deixar que el cos sigui lliure en el context normatiu (moviment sense explosions, moviment sense sorpresa)?

L’escenari ideal és on els infants, els i les adolescents i també les persones adultes poden gaudir del joc sense resultats ni objectius. A les persones adultes els és molt difícil enfocar només el procés, en lloc dels resultats. Nosaltres hem notat també que és difícil crear un espai lliure sense pensar en el que pensen altres persones adultes i el tipus d’opinions que tenen, i especialment en el treball amb els infants. El pensament que tenim de responsabilitat envers els infants creix en gran mesura. Tanmateix, el que ens empeny cap endavant és la intenció de crear espai lliure per descobrir.

Nosaltres, artistes, tenim les eines per buscar aquests moments lliures. Ho sabem per experiència, podem jugar i fins i tot fer bestieses; nosaltres som adultes i sabem com n’és, d’alliberador. Nosaltres podem fer servir aquestes eines, per exemple la musicalitat, el joc amb materials, l’humor, la ironia, els moviments amb sorpresa, l’ús de la veu i les paraules amb sorpresa.

Elisa Keisanen i Élise Moreau

Un programa de:

Amb el suport de:

Amb la mediació de:

artefactum

edició i maquetació_ artefactum
disseny gràfic_ david pérez